

ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ДОРАДЧИХ СЛУЖБ В УКРАЇНІ

В.В.Клочан, кандидат економічних наук, докторант
Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено етапи розвитку сільськогосподарських дорадчих служб та інформаційно-консультаційної системи аграрного сектора. Уточнено сфери дорадчої діяльності в умовах зростання попиту на інформаційно-консультаційні послуги. Запропоновано комплексний підхід до вирішення основних проблем інформаційного забезпечення сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: сільськогосподарські дорадчі служби, інформаційно-консультаційні послуги, ринкова інфраструктура, сільськогосподарські товаровиробники.

Сьогодні в Україні формується принципово нова система науково-консультаційного та інформаційного забезпечення розвитку сільського господарства. Вона базується на передовому досвіді та ефективному функціонуванні аналогічних систем у світі, але з урахуванням політичних, економічних, технологічних, соціальних та інших особливостей України. Створення інформаційно-консультаційних служб в аграрному секторі економіки - це основний та необхідний крок до розвитку нових та перспективних відносин між виробничою сферою та органами державного управління, науковими і освітніми установами.

Розроблення та теоретичне обґрунтування організаційної інфраструктури, методів побудови та функціонування вітчизняної системи науково-консультаційного та інформаційного забезпечення сільського господарства триває, і цей процес нескінчений при умові врахування сучасних тенденцій та впровадження науково технічного прогресу. У висновках експертів та дослідженнях науковців можемо відмітити тенденцію до необхідності створення єдиної інформаційної системи, в якій провідна роль відводиться сільськогосподарським дорадчим службам. Вітчизняними вченими, серед яких насампе-

ред відзначаємо П.Т.Саблука, М.Ф.Кропивка, В.В.Юрчишина, М.Й.Маліка, розроблено концептуальні засади створення системи інформаційно-консультаційного обслуговування аграрного сектора, обґрунтовано методологічні основи її функціонування на різних рівнях управління, визначено основні напрями дорадчої діяльності та заходи щодо забезпечення підтримки розвитку інформаційної складової інфраструктури аграрного ринку. Метою даної статті є дослідження досвіду і проблем розвитку сільськогосподарських дорадчих служб.

При дослідженні діяльності сільськогосподарських дорадчих служб в Хмельницькій, Миколаївській та Полтавській областях відзначається суттєва активізація попиту на інформаційно-консультаційні послуги. З огляду на це виникає необхідність пошуку та визначення шляхів стимулювання розвитку дорадництва за умови поширення такого напрямку діяльності. Вивчення елементів ринкової інфраструктури та роботи сільськогосподарських дорадчих служб показує, що існує проблема у розвитку останніх через відсутність практичного аналізу факторів, що впливають на формування попиту та пропозиції інформаційно-консультаційних послуг.

Без сумніву, одним з визначальних чинників функціонування ринкової економіки є дія механізму конкуренції, тож забезпечення виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції є одним з провідних завдань аграрного сектора економіки країни. Важливе значення тут належить науково-інформаційному забезпеченню, можливості доступу товаровиробників до потрібної інформації. Якщо виходити з тези, що динаміка науково-технічного прогресу характеризується скороченням вектору часу між винаходом та практичним його впровадженням, то цілком закономірно, що достатні інвестиційні можливості та високий рівень наукових та технічних знань фахівців, які працюють в сфері сільського господарства, будуть позитивно відображатися на фінансових результатах діяльності підприємств і, як наслідок, усієї галузі. Проте від теоретичної розробки винаходу до його практично-

го впровадження у виробництво минає в середньому 5-7 років. Саме тому, на нашу думку, підвищення рівня освіти, насамперед економіко-технічного напрямку, через надання консультацій та проведення навчань є актуальною і своєчасною підтримкою виробника сільськогосподарської продукції. Слід враховувати і те, що сільськогосподарські формування мають досить значну територіальну розосередженість і сезонний характер виробництва, на результати їх діяльності значною мірою впливають агрокліматичні умови та обмежені можливості автоматизації виробничих процесів. Тому цілком закономірно, що вони мають нерівні умови з іншими суб'єктами підприємницької діяльності. Підприємства промислової сфери, постачальники та торгівельні структури мають більшою можливостями щодо витрат на науку та інвестиційну діяльність, ніж підприємства аграрної сфери.

Історичний екскурс дозволяє виділити основні етапи становлення та розвитку інформаційно-консультаційної сфери сільського господарства України та спрогнозувати фактори, які зумовляють ефективне її функціонування в подальшому. За часів існування Радянського Союзу переважав відомчий підхід до управління, що зумовлювало функціонування директивної системи розробки планів, заходів щодо їх реалізації, матеріально-технічного та наукового забезпечення із обов'язковим узгодженням їх на міжвідомчому рівні. Така система зумовила формування відокремлених служб розповсюдження інформації. Насамперед - це управління підвищення кваліфікації, мережа обласних науково-дослідних станцій та зональних аграрних інститутів, для прискорення впровадження технологічної новизни створювались науково-виробничі системи. Їх роботу важко оцінити однозначно, проте беззаперечним є факт, що зв'язок між органами управління сільським господарством, наукою та виробником був однонаправленим без врахування реальних потреб галузі.

Наступний етап характеризується принциповою перебудовою функціонування економіки України в цілому і зумовле-

ний її переходом на ринкові механізми. Складнощі даного етапу важко переоцінити: інфляційні процеси, диспаритет цін, порушення практично всіх ланок виробничої інфраструктури, зникло централізоване фінансування діяльності науково-дослідних установ та державної інформаційної системи в цілому. Старі організаційні форми науково-інформаційного забезпечення сільського господарства стали непридатні для нових виробничих форм і об'єднань. Саме в цей період, за даними О.М.Бородіної, почали виникати незалежні приватні консультаційні центри, послуги яких в умовах нестачі або повної відсутності інформації були життєво необхідні новоствореним формуванням. Певну позитивну роль відіграли у цьому і іноземні агротрейдингові компанії, які взяли на себе забезпечення виробників технікою, засобами захисту рослин та надання індивідуальних інформаційно-консультаційних послуг. Проте їх робота носила більш епізодичний і мала вузько спрямований характер не задовольняючи реально, все зростаючі потреби виробників в інформаційному плані.

Лише у 1997 році у рамках національної програми інформатизації на базі науково-дослідних інститутів та дослідних станцій були створені обласні центри наукового забезпечення сільського господарства. Майже одночасно були започатковані перші інформаційно-консультаційні служби, які починали свою діяльність при асоціаціях фермерів (Херсонська обл.), обласних адміністраціях (Львівська обл.), навчальних закладах третього та четвертого рівня акредитації (Вінницька, Чернівецька обл.). Крім того, позитивну роль у цьому процесі відіграли донорські проекти TACIS, Know-How, USAID та ін.

Таким чином, досвід створення і характер діяльності сільськогосподарських дорадчих центрів є певною мірою неодноразовим. Це стосується їх статусу, штатів, можливостей надавати корисні і своєчасні консультації. Серед значного переліку науково-технічних і соціально-спрямованих дорадчих послуг можемо відмітити такі пріоритетні напрямки роботи, як: підвищення рівня фахових знань і вдосконалення практичних

навичок прибуткового ведення сільськогосподарського виробництва, сприяння розвитку аграрного ринку, інформаційно-консультаційне забезпечення інноваційного розвитку агропромислового виробництва, сприяння розвитку сільських територій та вирішення соціальних проблем сільського населення. Проте сучасна ситуація в аграрному секторі потребує вагомості та стабільної державної підтримки, забезпечення системного підходу до вирішення економічних та соціальних проблем сільського господарства.

На нашу думку, саме спрямованість на потреби конкретно визначеного виробника, на вирішення його виробничих та соціально-економічних проблем дозволяє оцінити сучасні результативні підходи до інформаційно-консультаційного обслуговування сільського господарства. Разом з тим вона має бути пов'язана з комплексним підходом до вирішення проблеми в цілому за умови забезпечення вирішення загальних технічних, технологічних та економічних проблем села. В організаційно-економічному устрої села відмічаємо важливі зміни, внаслідок чого в системі інформаційно-консультаційного обслуговування задіяно окремі елементи, які і стали основою формування сучасних сільськогосподарських дорадчих служб в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17.06.2004 року.
2. Бородіна О. М. Сільськогосподарське дорадництво та проблеми його кадрового забезпечення / О. М. Бородіна. — К. : Інститут аграрної економіки, 2001. — 72 с.